

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата юридичних наук,
доцента Котухи Олександра Степановича
на дисертаційну роботу Семенюка Івана Ярославовича
«Моральні засади діяльності інституту адвокатури:
теоретико-правовий аспект»,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю
12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень**

Актуальність теми. В умовах сьогодення особливої актуальності набуває проблема моральності як основоположної умови діяльності адвоката що, насамперед, обумовлено суспільними вимогами та очікуваннями громадськості від діяльності адвокатури як основного інституту забезпечення здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі.

Переосмисленню цінностей в діяльності адвокатури, яка є елементом судової системи і судочинства, сприяють євроінтеграційні процеси та сучасні тенденції щодо приведення національного законодавства у відповідність до європейських норм. Соціальні вимоги високої моральності адвоката та впровадження етичних норм цивілізованого суспільства у його діяльність викликають багато суперечливих думок та дискусій у правовій доктрині.

Траплялись випадки коли основною метою діяльності захисників було збагачення, що призвело до того, що адвокати виконували функції посередників у встановленні корупційних зв'язків довірителів з особами, які вирішували долю клієнтів. Іноді адвокати вдавались до фальсифікації доказів, підробки, шахрайства. Саме тому сучасна адвокатура повинна знайти в собі сили для очищення. Головний спосіб – відродження професійної моральності і культури. На сьогодні це основне завдання як для адвокатських формувань так і для органів їх самоврядування.

Зазначене переконливо свідчить про актуальність, теоретичну і прикладну значущість теми дисертаційного дослідження Семенюка Івана Ярославовича «Моральні засади діяльності інституту адвокатури: теоретико-правовий аспект».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження Семенюка І.Я. виконано відповідно до науково-дослідних робіт Львівського державного університету внутрішніх справ за напрямками «Проблеми реформування правової системи України» (державний реєстраційний № 0112U007492); «Держава і право: філософсько-правовий та теоретико-історичний виміри» (державний реєстраційний № 0113U002433).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації визначається у цілому достатньо органічним поєднанням її структури і змісту. Дисертантом досить аргументовано визначені ключові аспекти досліджуваної проблеми, її об'єкт і предмет. Сформульована мета і завдання роботи дозволили автору комплексно підійти до дослідження предмета дисертації – теоретико-правових закономірностей та особливостей вирішення проблематики формування моральних засад у професійній діяльності адвокатури.

Позитивним у дисертаційній роботі слід також відзначити досить ґрунтовну методологію, покладену в основу дослідження проблем моральних засад діяльності адвокатури. Методологічними принципами дослідження є: загально-філософський діалектичний, загальнонауковий, порівняльний, структурно-функціональний, функціональний, статистичний, історичний, критичний, формально-логічний, індукції, дедукції, порівняння, контент-аналізу правових актів, тлумачення правових норм, узагальнення юридичної практики та порівняльно-правовий методи.

Текст дисертації, що складається зі вступу, трьох розділів, які містять у собі дев'ять підрозділів, висновків та списку використаних джерел, характеризується цілісністю і завершеністю.

Обґрунтованість отриманих автором наукових результатів ґрунтується на достатньо переконливій аргументації та висновках щодо загальнотеоретичних

аспектів формування моральних засад у професійній діяльності адвокатури, послідовності та логіці викладу матеріалу, єдності всіх структурних підрозділів роботи.

Перший розділ роботи присвячено наукознавчому виміру моральних засад діяльності інституту адвокатури в контексті проблем теорії держави і права, зокрема розглянуто понятійно-категорійний апарат дослідження, вихідні методологічні засади дисертаційного дослідження та генезу становлення інституту адвокатури України. У другому розділі здійснюється теоретико-правова характеристика механізму формування моральних засад діяльності інституту адвокатури, а саме: закономірності формування моральних засад діяльності інституту адвокатури, особливості формування моральних засад діяльності інституту адвокатури, а також професійні принципи, цінності та дилеми в адвокатській діяльності. У третьому розділі дисертації досліджено моральні засади діяльності адвокатів та їх втілення в Україні. У ньому розглянуто питання особливостей міжнародних та вітчизняних нормативних актів, що містять положення про моральні засади діяльності адвокатів, здійснено порівняльний аналіз моральних засад діяльності адвокатів у деяких зарубіжних країнах та охарактеризовано основні напрями реалізації моральних засад у діяльності адвокатів в Україні.

Джерельна база роботи є досить вагомою та складає майже чотириста правових актів, праць вітчизняних і зарубіжних дослідників загальнотеоретичної проблематики, питань діяльності адвокатури а також. Автор дисертації раціонально використовує посилання на монографічні роботи та наукові статті інших авторів для обґрунтування своїх тверджень і висновків, поєднуючи це з критичним сприйняттям тих суджень учених, які здаються йому недостатньо аргументованими чи неприйнятними. Це свідчить про наукову обґрунтованість та достовірність висновків, одержаних в результаті дослідження.

Найбільш значущі наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні Семенюка І.Я. отримали у цілому достатнє обґрунтування у тексті роботи, та відображення у авторефераті

дисертації. Текст вступної частини автореферату дисертації відповідає тексту вступної частини дисертаційної роботи.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів.

Оцінюючи новизну одержаних у даному дисертаційному дослідженні наукових і прикладних результатів, слід зазначити, що вона визначається насамперед тим, що дисертація Семенюка І.Я. є першою у вітчизняній юридичній науці цілісною і комплексною монографічною працею, що присвячена загальнотеоретичним та морально-правовим аспектам основних закономірностей та особливостей механізму формування і правового регулювання моральних засад діяльності інституту адвокатури.

Заслуговує на увагу авторське визначення «моральні засади діяльності інституту адвокатури» (с. 19 дисертації), яке сформульовано на підставі осмислення здобувачем нормативно-правових джерел. Дослідження автором питання щодо проблематики моральних засад діяльності інституту адвокатури в судових політичних процесах у радянській та пострадянській, зокрема вітчизняній, правовій науці дозволило дійти висновку про те, що проблема моральних засад, зокрема колізій та дилем у професійній діяльності адвоката, як самостійна наукова проблема спеціально не досліджувалась (с. 20 дисертації).

Схвальною у роботі є конкретизація історії становлення інституту адвокатури в Україні, в якій автор виділяє п'ять періодів (с. 35-53 дисертації).

Позитивним у роботі є подане дисертантом власне визначення «професіоналізм юриста» (с. 63 дисертації). Актуальним є також питання меж професійного обов'язку адвоката, зокрема виділення його верхньої та нижньої межі (с. 65 дисертації).

Дослідження Семенюка І.Я. довело, що успішність формування моральних засад діяльності інституту адвокатури залежить від наступних особливостей: безперервний процес формування моральних засад; ефективність процесу формування моральних засад; особисте засвоєння моральних засад (с. 71-72 дисертації).

Здобувачем слушно виокремлено найактуальніші дилеми в адвокатській діяльності, що негативно позначаються на належне забезпечення прав та свобод людини та громадянина (с. 104-109 дисертації).

Автор, на основі аналізу міжнародних та вітчизняних нормативних актів, що містять положення про моральні засади діяльності адвокатів, вірно визначив правові заборони у практиці реалізації адвокатами своїх професійних функцій (с. 128-131 дисертації), а також дійшов висновку, що питання стандартів адвокатської діяльності залишається неврегульованим з огляду на мінливість і неоднорідність національних законодавств, зокрема, держав-учасниць Європейського Союзу (с. 132 дисертації).

Досить вдало Семенюком І.Я. визначено, що обґрунтування появи запозичених в Європі стандартів адвокатської діяльності в Україні та втілення цих постулатів у практику життя українського суспільства повинно здійснюватись комплексно, слід враховувати не тільки першочергові, а й другорядні елементи, що прямо чи опосередковано спричиняють вплив і визначають характер роботи адвоката (с. 175 дисертації).

Автором аргументовано необхідність та доцільності здійснення контролю за якістю роботи молодих адвокатів, включаючи вибіркову перевірку їх адвокатських досьє і якщо в ході перевірки буде встановлено, що адвокат не веде досьє, не готується до судових засідань, і правова позиція складається тільки в його свідомості, то, не доводячи справу до дисциплінарного провадження, можна вказати адвокату на неприпустимість такої підготовки (с. 182 дисертації). Дисертант вірно вказує на те, що адвокатське співтовариство в Україні могло б виробити обов'язкове правило щодо того, що адвокати, які заявляють про себе як про «адвокатів-універсалів» зобов'язані з періодичністю, наприклад, один раз на два роки проходити курси підвищення кваліфікації за певним галузевими дисциплінами (с. 182 дисертації).

Наукове та практичне значення роботи полягає у тому, що положення, висновки і пропозиції, сформульовані та обґрунтовані у дисертації, можуть сприяти вдосконаленню концептуальних положень теорії та історії держави і

права. Такі результати можуть враховуватися в подальшому реформуванні юридичної освіти та науки в Україні. Наукові здобутки, відображені у роботі, можуть бути використані: у сфері науково-дослідницької діяльності як матеріал для подальшого поглибленого вивчення загальнотеоретичних питань адвокатської діяльності; у навчальному процесі – під час викладання навчальних дисциплін, проведення практичних (семінарських) занять з юридичної деонтології, теорії та історії держави і права; у навчально-методичній діяльності – для удосконалення навчальних програм та для підготовки підручників і навчально-методичних посібників; у законопроектній роботі – при розробці нових і вдосконаленні чинних нормативних актів, а саме: Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правил адвокатської етики та інших, чим забезпечується науково-обґрунтований підхід до опрацювання історичної та сучасної нормативно-правової бази, що регулює організаційні засади діяльності адвокатів.

Повнота викладення матеріалів в публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, що сформульовані у дисертації Семенюка І.Я., з достатньою повнотою викладені в авторефераті та відображено у чотирнадцяти публікаціях, із них шість опубліковано у фахових виданнях України, одна – в іноземному науковому журналі, вісім – у збірниках тез доповідей на науково-практичних конференціях, семінарах і засіданнях круглих столів.

Визнаючи теоретичну і практичну цінність дисертаційного дослідження Семенюка І.Я., позитивно оцінюючи його в цілому, слід відзначити, що окремі положення дисертації мають дискусійний характер, а деякі з них потребують більш глибокого дослідження та обґрунтування, подальшої розробки у напрямку наближення до прикладної тематики.

1. У підрозділі 1.1. автор звертається до понятійно-категорійного апарату дослідження, тобто наводить трактування понять, які висвітлює в дослідженні. Відзначимо певну синонімічну спорідненість таких термінів (етичні, деонтологічні чи моральні засади, принципи, основи). Надалі дисертант наводить трактування понять моральні засади діяльності інституту адвокатури, а також політичний судовий процес (ст. 18 дисертації). Однак у тексті роботи відсутній

більш детальний аналіз цих понять, їх відношення до предмету та об'єкту дослідження. Приклади таких політичних судових процесів, зокрема поіменна згадка участі в таких окремих адвокатів, вигідно підкреслили б позицію автора.

2. У дисертації (с. 18, с. 26 дисертації) моральні засади діяльності інституту адвокатури розглядаються як категорію, яка конкретизується у правових системах різних держав, як принципи моралі, на яких ґрунтується діяльність інституту адвокатури. Під час публічного захисту бажано обґрунтувати позицію дисертанта щодо суб'єктів носіїв моральних засад, саме адвокатів, важливості визначення порядку впровадження моральних професійних засад при підготовці законопроектів в правозахисній сфері.

3. Аналізуючи інформацію про закономірності та особливості формування моральних засад діяльності інституту адвокатури в Україні (с. 63 дисертації), яка має фрагментарний та іноді суперечливий характер, дисертант наводить думку про те, що фактором впливу на закономірності формування моральних засад є система якостей особи адвоката та характеризується його правовою культурою, правовою свідомістю, що знаходить своє вираження у його поведінці. Тоді як, очевидно, більший інтерес викликають практичні фактори впливу на механізм формування закономірностей та особливостей. Далі автор зазначає, що формування моральних засад у діяльності адвоката — це соціально детермінований процес, що насамперед спонукає утворення і активізацію внутрішніх регулятивних механізмів (ст. 71 дисертації). У цьому контексті виникає питання до дисертанта щодо визначення такого детермінованого процесу більш детально.

4. Розкриваючи зміст предмету дисертаційного дослідження (с. 104 дисертації), автор висвітлює позиції щодо вирішення (подолання) професійних дилем адвоката згідно з принципами адвокатської діяльності. У той час, варто було б звернути увагу на процедурні питання такого вирішення, акцентувати увагу на важливості результатів такого дослідження.

5. У підрозділі 3.1 дисертаційного дослідження автор достатньо широко аналізує міжнародно-правові акти та окремо вітчизняні, що містять положення

про моральні засади діяльності інституту адвокатури. Водночас, бажано було б більше уваги порівняльні таких правових норм, привернути питанню взаємодії права ЄС та національного права, показати засоби їхньої взаємодії.

Втім, зазначені пропозиції і зауваження у своїй більшості носять дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, не знижують загального схвалення її наукових якостей, що відповідають критеріям і вимогам, які встановлені до праць такого рівня.

Зазначене дає підстави дійти висновку про те, що дисертація Семенюка Івана Ярославовича «Моральні засади діяльності інституту адвокатури: теоретико-правовий аспект», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, є завершеною науковою працею, яка за важливістю та обсягом змісту дослідження має значення для правової науки. Вказана робота відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор, за умови успішного захисту, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Офіційний опонент:

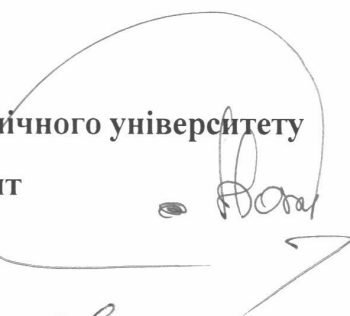
декан юридичного факультету

Львівського торговельно-економічного університету

кандидат юридичних наук, доцент

О.С. Котуха

Підпис ЗАВІРЯЮ
НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ КАДРІВ
ЛТЕУ
" " 20__ р.